

Statlige universiteter og høyskoler

Deres ref

Vår ref

Dato

23/1905-

16. juni 2023

Endringer i egenbetalingsforskriften fra 2024

Kunnskapsdepartementet fastsatte 17. mars 2023 endringer i forskrift om egenbetaling ved universiteter og høyskoler for å legge bedre til rette for at universiteter og høyskoler kan tilby studier som særlig er tilrettelagt for personer i arbeid. Endringene trer i kraft 1. januar 2024, med en overgangsperiode til januar 2025 for studietilbud med egenbetaling som er lyst ut før 1. januar 2024. De fastsatte endringene er tilgjengelig på Lovdata: [Forskrift om endring i forskrift om egenbetaling ved universiteter og høyskoler – Lovdata](#)

Bakgrunn

[I Meld. St. 14 \(2022–2023\) Utsyn over kompetansebehovet i Norge](#) er det vist til at regjeringen har som mål at flere i arbeidslivet skal kunne tilegne seg oppdatert og formalisert kompetanse. Læring i arbeidslivet er nødvendig for at arbeidstakere skal tilegne seg kompetanse slik at de kan mestre nye oppgaver, og stå i arbeid over tid. Det er også nødvendig for å oppnå høy produktivitet i norsk arbeidsliv, og for å møte krav til omstilling. Endringene i egenbetalingsforskriften er særlig omtalt i stortingsmeldingen kap. 7.3.

Departementet ønsker at universitetene og høyskolene skal få bedre og mer fleksible rammer for å kunne tilby skreddersydde utdanninger til arbeidslivet. Det er viktig at institusjonene er godt rustet til å møte arbeidslivets behov for kompetanse. Endringene som nå gjennomføres skal legge til rette for at universiteter og høyskoler kan øke sine tilbud av utdanning som er særlig tilpasset for folk i arbeid. Endringene betyr at høyere utdanning kan bli tilgjengelig for flere, uavhengig av livssituasjon. Dette vil gi bedre muligheter for livslang læring og øke tilbudet av relevante videreutdanninger som kan tas i kombinasjon med arbeid.

Det er viktig å understreke at de ordinære utdanningene som er gratis i dag fortsatt vil være gratis. Gratisprinsippet ligger fast. Betalingsstudier for personer med arbeidserfaring skal komme i tillegg til, og ikke komme i konflikt med, de ordinære utdanningene, som er og skal

være gratis. Dette er sikret gjennom innretningen på de nye reglene. I tillegg vil departementet følge institusjonenes praktisering av reglene nøye.

Nye muligheter

Det er viktig at nye fullmakter brukes i tråd med formålet – å svare på arbeidslivets kompetansebehov. Dermed er dette ikke en generell åpning for å ta betaling fra personer med arbeidserfaring.

En viktig endring er at universitetene og høyskolene vil kunne gjenbruke innhold fra ordinære studier når de utvikler og tilbyr tilrettelagte betalingsstudier for arbeidslivet. Institusjonene har anledning til å benytte for eksempel faglig innhold, læringsutbyttebeskrivelser eller pensum fra gradstudningene. Samtidig begrenser Kunnskapsdepartementet rammene for egenbetaling på en måte som skjermer grunnutdanningene og gratisprinsippet. I forskriften stilles det klare krav om at tilbudene skal være tilpasset for arbeidslivet, jf. endringsforskriften § 3-2 andre ledd.

Endringene åpner for at tilrettelagte tilbud for arbeidslivet kan være på både bachelor- og masternivå. I dag er det kun åpning for slike tilbud på masternivå. Endringene skal gjøre det mulig for institusjonene å tilby tilrettelagte studietilbud for personer i arbeid som trenger kompetansepåfyll eller relevant videreutdanning og lignende. Hensikten med endringene er ikke å åpne for at institusjonene skal kunne tilby ordinære utdanninger mot betaling, selv om studenten er i arbeid eller har mer enn to års arbeidserfaring. Departementet legger derfor til grunn at tilbud av hele gradstudninger på bachelornivå normalt ikke vil være i tråd med formålet bak endringene.

Det er et grunnleggende krav om minst to års arbeidserfaring. Dette tilsvarer lengden på kravet for opptak til erfaringsbasert mastergrad, der det kreves minst to år relevant yrkespraksis i tillegg til andre krav, jf. [forskrift om krav til mastergrad](#) § 5 andre ledd.

I tillegg må ett av to alternative krav være oppfylt:

- a) Den praktiske gjennomføringen av tilbudet må være særlig tilpasset for personer i arbeid. Dette innebærer at institusjonene må organisere og tilrettelegge utdanningen slik at den kan kombineres med arbeid. Dette kan være å tilby samlingsbaserte studier, studier på nett og/eller studier på ettermiddager og i helger.
- b) Innholdet i tilbudet må være særlig utviklet for personer med arbeidserfaring. Dette innebærer at innholdet i tilbudet er utviklet slik at det bygger på studentenes arbeidserfaring. Et typisk eksempel er erfaringsbasert mastergrad, jf. mastergradsforskriften § 5.

Det grunnleggende kravet om to års arbeidserfaring krever ikke at arbeidserfaringen må være innholdsmessig parallell til det utdanningstilbudet søkeren ønsker å gjennomføre. Målet

er at bestemmelsen skal gi fleksibilitet, slik at søkere også har mulighet til å gjennomføre utdanningstilbud også på et fagfelt som er nytt for dem. Institusjonene må selv vurdere hvilke krav som skal stilles til arbeidserfaringen, for eksempel krav til relevans. Institusjonene kan også fastsette krav om lengre arbeidserfaring enn to år, innenfor rammene som følger av opptaksforskriften og mastergradsforskriften. Institusjonen kan godta at arbeidserfaringen ikke er sammenhengende. Det kreves heller ikke at søkeren er i arbeid på det tidspunktet vedkommende søker om og gis plass ved utdanningstilbudet. Det betyr at også personer som er midlertidig uten arbeid, eller i arbeid på deltid, enten på grunn av arbeidsledighet, omsorgsoppgaver eller annet, kan delta på betalingstilbud, hvis de tilfredsstillt kravet om minimum to års arbeidserfaring.

Andel egenbetaling – EØS-regelverket for offentlig støtte

Det skal fortsatt være institusjonene selv som bestemmer hvor stor egenbetalingen skal være. Dette innebærer at institusjonene fortsatt selv skal bestemme om kostnadene til et betalingstilbud skal dekkes helt eller delvis av egenbetaling. Departementet viser til endringsforskriften § 3-2 tredje ledd.

Institusjonene må fastsette andel egenbetaling på en slik måte at finansiering av utdanningstilbudene er i tråd med EØS-regelverket om offentlig støtte. Hvor stor andel av kostnadene ved et utdanningstilbud som dekkes av egenbetaling, er viktig for om tilbudet må regnes som økonomisk aktivitet der offentlig finansiering kan være forbudt. EU-domstolen og EFTA-domstolen har slått fast at når staten oppretter og vedlikeholder et nasjonalt system for utdanning som helt eller i «hovedsak» er finansiert av det offentlige, er dette en del av oppfyllelsen av statens sosiale, kulturelle og utdanningspolitiske oppgaver overfor borgerne.

Hvor stor andel den offentlige støtten konkret må være for å ligge innenfor EØS-regelverket om offentlig støtte, når tilbudet delvis er finansiert ved egenbetaling, er vanskelig å fastslå med sikkerhet. Det er for få avgjørelser eller andre holdepunkter etter EØS-retten til at departementet på nåværende tidspunkt anser det hensiktsmessig å fastsette en konkret andel i forskriften. Departementet mener likevel at hvis om lag 65 prosent av kostnadene ved et utdanningstilbud er finansiert med offentlige midler, og den resterende andelen er dekket ved egenbetaling, så vil det være forsvarlig å legge til grunn at utdanningen i «hovedsak» vil være finansiert av offentlige midler. Departementet tar forbehold om at den rettslige utviklingen innen EØS-retten vil kunne gi grunnlag for å endre denne vurderingen.

Alternativt kan institusjonen velge å kreve at egenbetalingen dekker alle kostnader ved kurset eller utdanningstilbudet fullt ut. Ved en egenbetaling på 100 prosent av kostnadene, brukes ingen offentlige midler, og tilbudet vil regnes som økonomisk aktivitet og være lovlig etter EØS-retten. Det gjelder også dersom institusjonen driver ikke-økonomisk aktivitet ved siden av. Institusjonene må i tilfelle følge regler om regnskapsmessig skille for å hindre kryssubsidiering.

Oppfølging

Institusjonenes praksis med tilbud av egenbetalingsstudier vil følges opp av Kunnskapsdepartementet i etatsstyringen. Departementet vil kunne gripe inn dersom gratisprinsippet skulle bli utfordret gjennom institusjonenes praksis. Departementet tar sikte på at forskriftsendringene skal evalueres etter fem år.

Med hilsen

Maria Tagmatarchi Storeng (e.f.)
ekspedisjonssjef

Gertie De Fraeye
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer

Kopi